

L'epistemòleg Gregorio Klimovsky (Buenos Aires, 1922) va integrar el 1983 la Comissió Nacional sobre la Desaparició de Persones (Conadep), que va rebre l'encàrrec de cercar informació sobre les víctimes de l'última dictadura militar a l'Argentina. El document final, publicat en plena transició democràtica amb el títol "Nunca más", s'ha convertit en una icona de les investigacions sobre els delictes de lesa humanitat a Llatinoamèrica.

Com es va gestar la Conadep?

—El 15 de desembre del 1983, el president Raúl Alfonsín, que havia pres possessió del càrrec feia menys d'una setmana, va enviar el seu secretari d'Interior a preguntar a algunes persones si acceptarien o no formar part d'una institució que tindria com a fi buscar dades sobre el que podria haver passat amb els desapareguts de la dictadura. A mi m'ho van proposar i vaig acceptar, potser sense adonar-me que la tasca que ens esperava seria descomunal.

—Quin era el perfil dels integrants de la comissió?

—Com a president de la Conadep es va nomenar l'escriptor Ernesto Sábato, un intel·lectual inqüestionable. Després es va buscar gent de perfil variat. Hi havia Ricardo Colombres, que havia estat jutge del Tribunal Suprem de Justícia i la periodista Magdalena Ruiz Guinazú, que encara avui és la locutora de ràdio més reconeguda del país. Després es va triar el bisbe salesià Jaime de Nevaes i un bisbe metodista de nom Carlos Gattinoti, que estava molt lligat a la lluita pels drets humans. Eduardo Rabossi, un dels nostres màxims filòsofs, i jo, que aleshores era degà de la Facultat de Ciències Exactes de la Universitat de Buenos Aires, completàvem el quadre titular.

—La classe política tenia representació?

—La intenció era que el Congrés estiguera representat per tres diputats i tres senadors. La Unió Cívica Radical (UCR), que era el partit oficialista, va enviar-hi tres dels seus diputats, però els senadors no van enviar-hi mai ningú, mai no ens van conèixer i ni tan sols no van parlar amb nosaltres. Potser no van voler participar-hi perquè en aquell moment el Senat tenia majoria peronista, i com que el Govern no ho era, hi havia un cert enfrontament.

“Per investigar els crims de lesa humanitat, cal un govern que hi doni suport”

—Com els van rebre les organitzacions de drets humans d'aleshores?

—Curiosament, els qui no van estar gaire d'acord amb nosaltres, i amb qui va haver-hi fins i tot algunes controvèrsies, van ser les Mares de Plaza de Mayo. Per alguna raó van tenir la impressió que Alfonsín havia creat la

Conadep per dissimular que no es faria res de seriós i en profunditat. Després demostrarem que això no era cert, perquè la Comissió va poder reunir 9.000 casos de desapareguts i va reconstruir amb detall tot l'entramat repressiu dels militars. Fins i tot quan el Govern va organitzar els judicis als co-

DANIEL JAYO / GENTILEZA DIARIO PAGINA 12

mandants del règim, els nostres arxius van ser immediatament utilitzats com a prova.

—Com van organitzar les rutines de treball?

—Rebíem la informació els dimarts, que era el dia que s'havia fixat per a la reunió en jornades de treball de dotze hores. Com ja he dit, Sabato presidia la Comissió, però com que no li agradava estar al capdavant de les reunions, organitzar llistes i concedir la paraula als distints integrants, em va assignar a mi aquestes tasques. Encara conserve com a record d'aquells dies alguns papers amb les indicacions dels que havien demanat parlar durant alguna trobada.

Eren dies llargs, que començaven a les 9 h del matí. En la primera part de la reunió rebíem els informes aportats pels secretaris i després ens capficàvem en discussions prou llargues per planejar les nostres tasques, que, per cert, no van ser fàcils. Només cal recordar que la Conadep va trobar 350 llocs de detenció il·legal, llocs que fins a aquell moment havien estat un secret de la dictadura. Finalment, el dia de treball es tancava amb dues hores de visites de totes les institucions que formalment volien conèixer-nos i xarrar amb nosaltres.

—Com recol·lectaven la informació?

—Teníem equips de secretaris molt bons, que organitzaven les entrevistes amb supervivents o familiars de detinguts i desapareguts i les visites. Els secretaris van ser imprescindibles per a l'èxit de la nostra tasca.

—Són molt recordades les visites als quaters...

—Sí, és cert. Per exemple, jo crec que vaig ser el primer civil a l'Argentina que va visitar un quarter on funcionava un camp de tortures, La Perla. Aquest fet va desencadenar alguns esdeveniments de caràcter polític amb el Ministeri de Guerra, però es va poder realitzar perquè els que van organitzar la visita i van carregar amb tot l'embolic que es va armar van ser els secretaris.

—Rebien ajuda d'organismes oficials?

—Sí, és clar. Teníem atribucions legals i mitjans concrets per arribar a moltes de les institucions i persones que era necessari tenir en compte.

—Va rebre amenaces durant el seu treball d'investigació?

—Jo personalment, no. Algunes persones sí que van patir algun incident excepcional, però en general no hi va haver problemes. L'única cosa que va passar va ser que algunes persones alienes a la Comissió van entrar una nit, a pesar de la presència policial, al lloc que teníem per a les nostres reunions i per desar els nostres arxius, que estava molt custodiat, i van obrir els arxius. Aquella va ser l'única vegada que vam tenir un senyal que algú ens mirava de mala manera.

—El 1984, els records de la dictadura estaven encara molt frescos. Com rebia el país les informacions que vostès anaven aplegant?

—Cal reconèixer que el país estava un poc perplex i que en aquell moment no es va adonar de la importància que tenia, des del punt de vista civil, la qüestió dels drets humans. De fet, no es van ocupar gaire de nosaltres, com la premsa, que publicava molt poques notícies sobre la Comissió. Fins que finalment les sucursals de la Conadep en les ciutats de l'interior i nosaltres mateixos des de l'oficina central a Buenos Aires ens vam fer més coneguts i a poc a poc rebíem l'adhesió del gran públic.

—Al seu parer, aquesta mena de comissions serveixen per arribar a la veritat?

—No tinc el menor dubte que serveixen i molt. Del processament que vam fer dels casos —almenys mil d'aquests estan molt ben datats—, n'estem molt orgullosos, perquè molts van servir per a fins judicials. La Conadep ha estat sens dubte una experiència reeixida.

—Quines condicions ha de tenir un país perquè pugui investigar els seus propis delictes de lesa humanitat?

—Per investigar els crims contra la humanitat cal un govern que abone la idea, perquè si no, no és possible avançar.

—Per què l'Argentina és pionera en la investigació del terrorisme d'estat a Llatinoamèrica?

—No ho sabem ben bé. Aquest interrogant ens preocupà fins i tot a nosaltres mateixos, que ens preguntàvem cada dia què havia passat perquè fórem un país que va prendre una iniciativa d'aquesta categoria, de tanta importància. Segurament, entre les qualitats que té el poble argentí hi ha la d'interessar-se pel problema dels drets humans. Fixe's que, trenta anys després, i amb tot el que s'ha avançat, encara continuem barallant-nos per aquest tema.

—Recorda el dia que van presentar l'informe final?

—Va ser un acte molt protocol·lari, però emotiu. Recordo que Ernesto Sabato, molt seriós, va lliurar l'informe al president Alfonsín i als representants del Congrés. Aquell mateix treball seria després el conegut "Nunca más", una peça molt singular en el repertori sobre aquesta mena de temes que va arribar en castellà a les 22 edicions. També va ser traduït a molts idiomes, alguns dels quals, insòlits, com el japonès.

—Va sentir en aquell moment que s'havien acomplert els objectius de la Conadep?

—En realitat ens ho prenem amb molta cura. Indubtablement estàvem fascinats pel treball, perquè havia estat una tasca detectivesca, de l'estil de Sherlock Holmes. Però al mateix temps ens sentíem horroritzats pel nivell inimaginable d'abusos i desgràcies de què vam poder donar registre.

*Federico Rivas
Buenos Aires*

